

IX. DEO

ŠIRI OKVIR INSTITUCIJA ZA BEZBEDNOST

POGLAVLJE 29 Odnosi NATO-a s Ujedinjenim nacijama

POGLAVLJE 30 NATO i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju

POGLAVLJE 31 Saradnja sa drugim međunarodnim organizacijama

POGLAVLJE 32 Saradnja sa parlamentarnim i nevladinim organizacijama

POGLAVLJE 29

ODNOSI NATO-A SA UJEDINJENIM NACIJAMA

Ujedinjene nacije (UN) su centar šireg institucionalnog okvira u kom deluje Savez. Taj princip je ugrađen u sporazum kojim je osnovan NATO. Rezolucije Saveta bezbednosti UN-a osigurale su mandat za glavne NATO-ove mirovne operacije na Balkanu i u Avganistanu, a takođe omogućile i okvir NATO-ovoj misiji za obuku u Iraku. U skorije vreme, NATO je pružio logističku pomoć operaciji Afričke unije pod okriljem UN-a u regionu Darfura (Sudan).

U poslednjih nekoliko godina saradnja između NATO-a i Ujedinjenih nacija razvila se daleko izvan granica njihovog zajedničkog angažmana na zapadnom Balkanu i u Avganistanu. Odnosi između dve organizacije su u postupnom porastu na svim nivoima: na terenu, konceptualno i politički, kao i institucionalno. Saradnja i konsultacije sa stručnim telima UN-a ne odnose se samo na upravljanje kriznim situacijama, već se protežu na celi niz pitanja, poput planiranja za slučaj civilnih vanrednih stanja, civilno-vojne saradnje, borbe protiv trgovine ljudima, aktivnosti borbe protiv mina, i borbe protiv terorizma.

Severnoatlantski sporazum i Povelja Ujedinjenih nacija

Priznanje direktnog odnosa Severnoatlantskog sporazuma i Povelje Ujedinjenih nacija osnovni je princip Saveza. Povelja UN-a, potpisana od strane pedeset država u San Francisku 26. juna 1945. godine, pruža pravnu osnovu za stvaranje NATO-a i uspostavlja sveukupnu odgovornost Saveta bezbednosti UN za međunarodnu bezbednost i mir. Ova dva osnovna principa su ugrađena u NATO-ov Severnoatlantski sporazum, potpisan u Vašingtonu 4. aprila 1949. godine.

Preambulom u Vašingtonskom sporazumu se jasno daje na znanje da je Povelja UN-a okvir u kom deluje Savez. U svojim uvodnim rečenicama potpisnici Vašingtonskog sporazuma su ponovo potvrdili svoje uverenje u principe i smisao Povelje UN-a. U članu 1. obavezuju se na mirno rešavanje međunarodnih sporova uzdržavanje od pretnji ili upotrebe sile u bilo kom obliku koji nije u skladu sa Poveljom UN-a. Član 5. Vašingtonskog sporazuma direktno se poziva na član 51. Povelje UN-a u pogledu preuzimanja prava Saveznika da individualno ili kolektivno preduzmu

onakvu akciju kakvu smatraju nužnom za samoodbranu. Spomenuto uključuje upotrebu oružanih snaga. Štaviše, ono obavezuje zemlje članice na prekid svih oružanih napada i ostalih mera koje slede posle toga, u trenutku kada Savet bezbednosti preduzme mere potrebne za formiranje i održavanje međunarodnog mira i bezbednosti.

Dalja pozivanja na Povelju UN-a mogu se naći u članu 7. Severnoatlantskog sporazuma, u kom stoji da Sporazum ne utiče, niti će u bilo kom pogledu biti tako interpretiran da utiče na prava i obaveze saveznika pod Poveljom UN-a, i potvrđuje primarnu odgovornost Saveta bezbednosti UN u održavanju međunarodnog mira i bezbednosti. Na kraju, stav u članu 12. Severnoatlantskog sporazuma omogućava se posle deset godina, u slučaju da jedna od strana to zatraži, izvrši revizija ovog sporazuma. Navodi se da bi se revizija mogla dogoditi u svetlu novih promena koje utiču na mir i bezbednost severnoatlantskog područja, uključujući i razvoj svetskih i regionalnih dogovora pod Poveljom UN.

Severnoatlantski sporazum stupio je na snagu 24. avgusta 1949. godine. Nijedna od strana nije do danas zatražila njegovu reviziju predviđenu članom 12. iako je Savez u svakoj etapi razvoja sprovođenje Sporazuma držao pod stalnim nadzorom kako bi obezbedio njegove ciljeve.

Praktična saradnja

Iako je od osnivanja Saveza 1949. godine formalni odnos i Ujedinjenih nacija i Severnoatlantskog saveza bio solidno povezan njihovim osnovnim dokumentima, odnosi njihovih institucija na radnom nivou su bili uglavnom ograničeni. Stanje se izmenilo 1992. godine, kada su, u kontekstu rastućeg sukoba na zapadnom Balkanu, njihove uloge u upravljanju kriznim situacijama dovele do jačanja praktične saradnje između dve organizacije.

U julu 1992. godine, NATO-ovi brodovi u sastavu savezničkih Stalnih pomorskih snaga za Sredozemlje (Standing Naval Force Mediterranean), potpomognuti NATO-ovim pomorskim avionima započeli su monitoring operacija na Jadranu kao znak podrške UN-ovom embargu na oružje za sve republike bivše Jugoslavije. Nekoliko meseci kasnije, NATO i Zapadnoeuropska unija (WEU) započeli su sa sprovođenjem operacija podrške rezoluciji Saveta bezbednosti UN-a za sprečavanje eskalacije sukoba.

U decembru 1992. godine, ministri spoljnih poslova NATO-a zvanično su potvrdili spremnost Saveza na pružanje podrške mirovnim operacijama pod

smernicama Saveta bezbednosti UN. Mere koje su zemlje članice NATO, bilo individualno ili u okviru Saveza već bile preduzele, tada su revidirane i Savez je pokazao da je spreman da pozitivno odgovori na eventualne buduće inicijative Generalnog sekretara UN kojima bi se tražila podrška NATO-a. Usledio je celi niz mera poput zajedničkih pomorskih operacija pod vođstvom Saveta NATO-a i WEU; NATO-ovih vazdušnih operacija; neposredne vazdušne podrške Zaštitnim snagama Ujedinjenih nacija (United Nations Protection Force, UNPROFOR); vazdušnih napada radi zaštite UN-ovih «bezbednosnih zona»; i rezervnih planova ostalih koraka koje bi mogle preduzeti Ujedinjene nacije.

Posle potpisivanja Opšteg okvirnog sporazuma za mir u Bosni i Hercegovini (Dejtonski sporazum) 14. decembra 1995. godine, Ujedinjene nacije, na osnovu Rezolucije SB 1031, dodelile su NATO-u madat za sprovođenje vojnih aspekata mirovnog dogovora. To je ujedno bila i prva NATO-ova mirovna operacija. U sklopu novog mandata, Snage za implementaciju ovog sporazuma pod vođstvom NATO-a (Implementation Forces, IFOR) započele su sa operacijama u Bosni i Hercegovini 16. decembra 1995. godine. Godinu dana kasnije zamenjene su Snagama za stabilizaciju (Stabilisation Force, SFOR) takodje pod vođstvom NATO-a. U toku svojih mandata, obe multinacionalne snage tesno su sarađivale sa drugim međunarodnim organizacijama i humanitarnim agencijama na terenu, uključujući agencije UN kao što su Visoki komesar Ujedinjenih nacija za izbeglice (High Commissioner for Refugees, UNHCR) i Međunarodne policijske namenske snage (International Police Task Force, IPTF).

12. decembra 1999. godine, na osnovu Rezolucije SB 1244 na Kosovu su raspoređene Snage za Kosovo (Kosovo Force, KFOR) kako bi se kao preduslov mira i obnove Kosova osigurala međunarodna bezbednost.

Ujedinjene nacije i NATO su u 2000. i 2001. godini takođe ostvarile uspešnu saradnju u zaustavljanju etničkih sukoba u južnoj Srbiji kao i u sprečavanju rasplamsavanja građanskog rata u Makedoniji.

Saradnja između NATO-a i UN-a odigrala je ključnu ulogu u Avganistanu.

11. avgusta 2003. godine, Savez je zvanično preuzeo Međunarodne snage za pomoć bezbednosti (International Security Assistance Force, ISAF), snage sa mandatom UN koje su na početku bile zadužene za podršku bezbednosti u Kabulu i njegovoj okolini. S vremenom je ISAF, kroz niz rezolucija Saveta bezbednosti UN- a, dobio zeleno svetlo za delovanje u ostalim regionima u zemlji sa ciljem širenja autoriteta centralne vlasti i omogućavanja razvoja i obnove. Radi pojačanja ISAF-ove podrške nastojanjima avganistanske vlade u pokušaju stvaranja bezbednog

okruženja NATO je - uoči predsedničkih izbora u oktobru 2004. godine, kao i parlamentarnih i lokalnih izbora u septembru 2005. godine – na određeno vreme rasporedio i dodatne vojne snage.

U Iraku, pod uslovima Rezolucije SB UN 1546, a na osnovu zahteva iračke privremene vlade, NATO pruža podršku u obuci i opremanju iračkih bezbednosnih snaga.

U junu 2005. godine, posle zahteva Afričke unije, i u uskoj saradnji sa Ujedinjenim nacijama i Evropskom unijom, NATO je pristao da Afričkoj uniji pruži podršku u širenju njene misije prekida nasilja u regionu Darfura (Sudan). NATO je u toku letnjih meseci pomogao vazдушnim transportom mirovnjaka – vojnika iz afričkih zemalja, i obukom oficira Afričke unije za vođenje multinacionalnih vojnih štabova i upravljanje obaveštajnim podacima.

Redovnost kontakata

Generalni sekretar NATO-a redovno šalje izveštaje Generalnom sekretaru UN o napretku postignutom u NATO-ovim operacijama, kao i o ostalim ključnim odlukama Severnoatlantskog saveta koje se odnose na područja upravljanja kriznim situacijama i na borbu protiv terorizma.

Sastanci na nivou osoblja postali su učestaliji, a svake godine razmenjuju se brojne posete na visokom nivou između Ujedinjenih nacija i NATO-a. Naprimer, u martu 2004. godine u Njujorku je održan sastanak NATO-UN u vidu Okruglog stola. U aprilu 2004. godine, Zamenica Generalnog sekretara UN posetila je NATO, a u decembru iste godine Generalni sekretar NATO- a govorio je na sednici Saveta bezbednost. U septembru 2005. godine, Generalni sekretar NATO je ponovo u Njujorku gde je sa Generalnim sekretarom UN-a razgovarao o operacijama u toku iznoseći ideje za unapređivanje strukturnih veza sa Ujedinjenim nacijama.

Sastanci na nivou osoblja odvijaju se i sa drugim organizacijama UN-a, poput Kancelarije za borbu protiv droge i kriminala, a NATO-ovi stručnjaci učestvuju u aktivnostima koje organizuju druga tela UN-a. Kada je reč o planiranju za slučajeve civilnih vanrednih stanja, veoma dobro su razvijeni odnosi između Evroatlantskog koordinacionog centra za usklađivanje odgovora na katastrofe (Euro-Atlantic Disaster Response Coordination Centre, EADRCC) i Kancelarije UN za koordinaciju humanitarnih poslova koja ima stalnog oficira za vezu pri EADRCC-u.

NATO takođe aktivno doprinosi radu UN-ovog Komiteta za suzbijanje

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

terorizma (UN Counter-Terrorism Committee, UN CTC) – osnovanog u skladu sa Rezolucijom SB 1373 donetom posle terorističkih napada na Sjedinjene američke države 11. septembra 2001. godine – učestvujući na posebnim sastancima ovog komiteta koji okuplja međunarodne, regionalne i subregionalne organizacije uključene u sam proces.

POGLAVLJE 30

NATO I ORGANIZACIJA ZA EVROPSKU BEZBEDNOST I SARADNJU

NATO i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju (OEBS) imaju komplementarne uloge i funkcije kada je reč o unpređivanju mira i bezbednosti u evroatlantskom regionu, poput sprečavanja sukoba i upravljanja kriznim situacijama. Odnos NATO-OEBS manifestuje se i na političkom i na operativnom nivou. Od devedesetih godina, obe organizacije aktivno učestvuju na terenu zapadnog Balkana i redovno razmenjuju poglede i stavove tražeći načine međusobnog dopunjavanja u nizu aktivnosti u pitanjima od zajedničkog interesa, poput upravljanja kriznim situacijama, bezbednosti granica, razoružanja, terorizma, i preuzimanja inicijativa za određene regione.

Politički osnov saradnje

Odnos NATO-OEBS odražava opredeljenje Saveza za širi pristup bezbednosti i težnju zemalja članica NATO-a, izraženu 1999. godine u Strateškom konceptu Saveza, za uspotavljanje odnosa saradnje i sa drugim komplementarnim i međusobno dopunjavajućim organizacijama.

Politički odnosi između dve organizacije rukovode se «Platformom za kooperativnu bezbednost» donetom na Samitu OEBS-a u Istanbulu 1999. godine. Platforma ukazuje na potrebu pojačane saradnje između međunarodnih organizacija, koristeći resurse međunarodne zajednice u težnji za demokratijom, napretkom i bezbednošću u Evropi i šire. Njom se omogućavaju sastanci dveju organizacija radi rasprave o operativnim i političkim pitanjima od zajedničkog interesa.

Na Praškom samitu u decembru 2002. godine, lideri NATO-a izrazili su želju za proširenjem saradnje sa OEBS-om i saradnju u pitanjima spečavanja sukoba, upravljanja kriznim situacijama, kao i operacija obnove posle sukoba. Takođe su naglasili potrebu pronalaženja koristi u postojećoj komplementarnosti međunarodnih nastojanja okrenutih jačanju bezbednosti u regionu Mediterana. Dve organizacije potom su krenule da razvijaju bliže kontakte što je uticalo i na njihove dijaloge sa zemljama regiona.

U svetlu promena bezbednosnog okruženja, obe organizacije su proširile svoje dijaloge i na ostala područja od zajedničkog interesa od kojih je jedno borba protiv terorizma. U decembru 2003. godine, OEBS-ov Savet ministara na sastanku u Mاستrihtu (Holandija) usvojio je novu «Strategiju rešavanja pretnji bezbednosti i stabilnosti u 21. veku». U neprestano promenljivom bezbednosnom orkuženju, ovaj dokument je ponovo naglasio potrebu zajedničkog delovanja sa drugim međunarodnim organizacijama i institucijama i saradnje u okviru Platforme za kooperativnu bezbednost, u nastojanjima da se iskoriste mogućnosti i snaga svake od njih.

Kada je reč o borbi protiv terorizma, pogotovo u okviru partnerstva sa zemljama nečlanicama, NATO-ova nastojanja su komplementarna sa nastojanjima OEBS-a. Posle terorističkih napada na Ameriku u septembru 2001. godine, OEBS je pokrenuo niz inicijativa poput Povelje o borbi protiv terorizma i njegovom suzbijanju, koja je usvojena u Portu 2002. godine.

Praktična saradnja

Najbolji pokazatelj praktične saradnje NATO-OEBS je zajednička misija koju su dve organizacije pokrenule na zapadnom Balkanu. Posle potpisivanja Dejtonskog sporazuma 1996. godine, razvijen je zajednički akcioni plan za Bosnu i Hercegovinu. Snage IFOR-a i SFOR-A pod vođstvom NATO-a, osnovane sa ciljem sprovođenja vojnih aspekata mirovnih dogovora pružile su značajnu podršku u sporovođenju civilnih aspekata dogovora. Ilustracije radi, vodeći računa o bezbednosti OEBS-ovog osoblja i humanitarne pomoći, NATO je doprineo mirnoj organizaciji izbora u Bosni i Hercegovini koji su se odvijali pod kontrolom OEBS-a.

U oktobru 1998. godine, Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju ustanovila je Verifikacionu misiju za Kosovo radi praćenja dogovora o prekidu vatre na terenu zaključenog posle pogoršanja stanja na Kosovu i napora međunarodne zajednice u sprečavanju daljih sukoba. NATO je istovremeno ostvarivao misiju vazdušnog monitoringa. Posle daljeg pogoršanja uslova bezbednosti ova misija OEBS-a povukla se u martu 1999. Godine.

Posle vazdušne kampanje NATO-a na Kosovu 1999. godine u junu iste godine osnovana je nova misija OEBS-a na Kosovu, kao deo privremene misije za administraciju UN na Kosovu. Uloga OEBS-ove misije, između ostalog, je nadgledanje napretka demokratije, stvaranje institucija, i zaštita ljudskih prava. Misija održava bliske odnose sa Snagama za Kosovo (KFOR) pod vođstvom NATO-a, koje su od Ujedinjenih nacija dobile mandat sa ciljem da se osigura bezbedno okruženje za rad međunarodne zajednice.

NATO je takođe ostvario uspešnu saradnju sa OEBS-om u BJR Makedoniji*. NATO-ove namenske snage bile raspoređene u septembru 2001. godine kako bi pružile dodatnu bezbednost posmatračima EU i OEBS-a prilikom sprovođenja okvirnog mirovnog sporazuma donetog u leto iste godine, posle proleća obeleženog etničkim nemirima. Evropska unija je, pod novim imenom «Concordia» preuzela u martu 2003. godine i njom rukovodila do decembra 2003. godine, kada je operacija završena.

Saradnja NATO-OEBS doprinela je i unapređenju boljeg nadzora i obezbeđenja graničnih prelaza na zapadnom Balkanu. Na konferenciji na visokom nivou održanoj u Ohridu u maju 2003. godine, pet balkanskih zemalja prihvatilo je zajedničku platformu Evropske unije, NATO-a, OEBS-a i Pakta za stabilnost jugoistočne Evrope¹, sa ciljem jačanja bezbednosti granica u regionu. Pritom, svaka od ovih organizacija u svojim područjima nadležnosti pruža podršku zemljama potpisnicama ovog dokumenta.

NATO i Organizacija za evropsku bezbednost i saradnju nastoje da usklade svoje aktivnosti i u drugim područjima. NATO-ove inicijative na područjima kontrole naoružanja, čišćenja mina, uklanjanja zaliha municije i kontrole širenja malokalibarskog i lakog oružja u skladu su s OEBS-ovim nastojanjima za sprečavanje sukoba i izgradnju stabilnosti. Štaviše, obe organizacije naglašavaju važnosti bezbednosti regiona Jugoistočne Evrope, Kavkaza i Centralne Azije. Takođe, svaka od organizacija razvila je paralelne inicijative za zemlje mediteranskog područja.

Redovnost kontakata

Kontakati između NATO-a i Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju održavaju se na različitim nivoima i u različitim kontekstima, obuhvatajući sastanke na visokom nivou između Generalnog sekretara NATO-a i Predsedavajućeg OEBS-a. Generalni sekretar NATO-a povremeno, po pozivu obraća se Stalnom savetu OEBS-a. Isto tako Severnoatlantski savet može da pozove Predsedavajućeg OEBS-a da govori na nekom od njihovih sastanaka.

1 Pakt za stabilnost pokrenula je Evropska unija u maju 1999. nakon čega je i formalno usvojen na međunarodnoj konferenciji u Kelnu 10. juna 1999. i stavljen pod okrilje Organizacije za evropsku bezbednost i saradnju. Cilj Pakta za stabilnost je da doprinese trajnom miru, napretku i stabilnosti u jugoistočnoj Evropi putem sveobuhvatnog i usklađenog delovanja, povezujući zemlje u regionu i zainteresovane države i organizacije sa mogućnostima za pružanje doprinosa. Pakt uspostavlja posebne mehanizme u cilju koordinacije zajedničkih aktivnosti.

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

Između funkcionera dve organizacije redovno dolazi do razmene mišljenja i stavova u pogledu pitanja od zajedničkog interesa poput upravljanja kriznim situacijama, bezbednosti granica, razoružanja i terorizma. Njihovi predstavnici se takodje redovno susreću i na terenu razmenjujući informacije i organizujući zajedničke rasprave o različitim aspektima međusobne saradnje.

POGLAVLJE 31

SARADNJA SA DRUGIM MEĐUNARODNIM ORGANIZACIJAMA

NATO je zainteresovan za proširenje odnosa i sa drugim međunarodnim organizacijama radi razmene informacija i unapređivanja adekvatnog i efikasnog delovanja na područjima od zajedničkog interesa. Kao što je opisano u prethodnim poglavljima, kad je reč o međunarodnim organizacijama, NATO prvenstveno saraduje sa Evropskom unijom, Ujedinjenim nacijama i Organizacijom za evropsku bezbednost i saradnju. Isto tako, NATO održava redovne konsultacije i učestvuje u raznim oblicima saradnje sa velikim brojem značajnih međunarodnih institucija.

Savet Evrope

Savet Evrope (Council of Europe) osnovan je 5. maja 1949. godine s namerom «postizanja većeg jedinstva njenih članica radi očuvanja i ostvarivanja ideala i principa koji su njihovo zajedničko nasleđe, i olakšavanja društvenog i ekonomskog napretka». Sveopštii cilj Saveta je održavanje osnovnih principa ljudskih prava, demokratije i vladavine zakona, i jačanje kvaliteta života evropskog stanovništva.

Savet Evrope NATO-u redovno šalje dokumente, izveštaje i zapisnike, izveštavajući ga o različitim parlamentarnim zasedanjima ili predstojećim zbivanjima. Zaključke sa raznih zasedanja, kao i izveštaje o pitanjima koja su od zajedničkog interesa, prati NATO-ovo Međunarodno osoblje koje dobijene informacije prosleđuje relevantnim odeljenjima organizacije.

Međunarodna organizacija za migracije

Međunarodna organizacija za migracije (International Organisation for Migration) vodeća je međunarodna organizacija koja radi sa migracionim stanovništvom i vladama po pitanjima vezanim za izazove migracija. Opređeljena je idejom da uređena i humana migracija pogoduje i migrantima i društvima u kojima oni žive. Osnovana 1951. godine, s prvobitnim zadatkom ponovnog naseljavanja proteranog evropskog stanovništva, izbeglica i migranata, ova organizacija danas se bavi brojnim pitanjima upravljanja migracijama i različitim aktivnostima širom sveta.

S kancelarijama i delovanjem na svakom kontinentu, organizacija pomaže vladama i civilnim društvima u suočavanjima sa iznenadnim talasima migracija, povratkom stanovništva posle vanrednih situacija, i programima reintegracije, i pruža pomoć raseljenim licima na njihovom putu ka novim domovima. Osim spomenutog, organizacija podstiče obuku službenika i mere potrebne u borbi protiv trgovine ljudima.

Saradnja sa NATO-om odvija se na nekoliko područja, poput borbe protiv trgovine ljudima, bezbednosti granica, i ponovne izgradnje sukobom zahvaćenih područja. Područja sa velikim potencijalom saradnju su Kavkaz i Centralna Azija. Prvi službeni sastanak dve organizacije održan je na nivou osoba u septembru 2004. godine.

Parlament Zapadnoevropske unije

NATO održava odnose i sa Parlamentom Zapadnoevropske unije (Assembly of the Western European Union). Iako Parlament nije međunarodna organizacija u užem smislu te reči, osnovan je 1954. godine pod okriljem izmenjenog Sporazuma iz Brisela iz 1948. godine, koji je osnovni dokument Zapadnoevropske unije. Iako je 1984. godine pozvana radi pružanja doprinosa procesu uspostavljanja jačeg evropskog bezbednostnog i odbrambenog identiteta, WEU je kasnije oslobođena ovih odgovornosti koje je krajem 1999. godine preuzela Evropska unija u okviru razvoja evropske bezbednosne i odbrambene politike. Sama Zapadnoevropska unija još uvek deluje putem malog sekretarijata smeštenog u Briselu s preostalim zadacima.

Parlament WEU-a i dalje je aktivan u obliku interparlamentarnog foruma za opšta strateška razmatranja i doprinosi međuvladinim javnim raspravama o pitanjima bezbednosti i odbrane. Parlamenti 28 evropskih zemalja šalju svoje predstavnike u Parlament WEU koji ima više od 350 članova. Rad Parlamenta odvija se u četiri glavna odbora koja se bave pitanjima odbrane, politike, tehnologije i vazdušnog prostora, parlamentarnim odnosima i odnosima s javnošću. Plenarne sednice Parlamenta WEU-a održavaju se najmanje dvaput godišnje, a tokom godine odvijaju se sastanci odbora, konferencije i kolokvijumi.

Organizacija za zabranu hemijskog naoružanja

Još jedna od organizacija sa kojom NATO saraduje na području planiranja za slučajeve civilnih vanrednih stanja je Organizacija za zabranu hemijskog naoružanja (Organisation for the Prohibition of Chemical Weapons).

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

Osnovana 1997. godine, od strane zemalja koje su potpisnice Konvencije o hemijskom naoružanju (Chemical Weapons Convention), Organizacija za zabranu hemijskog naoružanja nastoji da obezbedi delotvoran rad i ostvari ciljeve Konvencije. Sve NATO članice su i članice ove organizacije koja okuplja više od 170 zemalja.

Jedna od odgovornosti Organizacije je da pruži pomoć i zaštitu onim zemljama koje se suoče sa pretnjom ili napadom sa hemijskim naoružanjem, uključujući i terorizam. Upravo na ovom području Organizacija može biti od velike koristi NATO-ovim nastojanjima u uspostavljanju civilne zaštite, koja su posle terorističkih napada na SAD u septembru 2001. godine sve više fokusirana na zaštitu stanovništva od mogućih posledica napada hemijskim, biološkim, radiološkim i nuklearnim agensima.

POGLAVLJE 32

SARADNJA SA PARLAMENTARNIM I NEVLADINIM ORGANIZACIJAMA

NATO saraduje i sa parlamentarnim i nevladinim organizacijama, što doprinosi boljem razumevanju i podršci NATO-ovih politika i ciljeva van kruga međunarodnih organizacija.

Međunarodni odbor Crvenog krsta

Jedna od najznačajnijih nevladinih organizacija sa kojima NATO saraduje je Međunarodni komitet Crvenog krsta (International Committee of the Red Cross) - nepristrasna, neutralna i nezavisna organizacija koja se isključivo bavi humanitarnim radom u cilju zaštite života i dostojanstva žrtava rata i unutrašnjeg nasilja i pružanjem njima potrebne pomoći.

Međunarodni komitet Crvenog krsta upravlja i usklađuje međunarodne aktivnosti u pružanju pomoći za vreme stanja sukoba. Osim ovog osnovnog zadatka, Komitet nastoji da spreči ljudsku patnju unapređivanjem jačanja međunarodnog humanitarnog prava i univerzalnih humanitarnih principa. Upravo je to dovelo do saradnje s NATO-om. Prilikom operativnog planiranja, NATO uzima u obzir principe međunarodnog humanitarnog prava; operativni planovi sadrže jasne reference za njihovo sprovođenje i poštovanje. I dok je širenje informacija u pogledu međunarodnog humanitarnog prava pitanje samih zemalja članica, NATO bi se mogao smatrati prikladnim za podsticanje ovog procesa uz pomoć Međunarodnog komiteta Crvenog krsta.

Centar odnosa dve organizacije su ad hoc saradnja s povremenim neformalnim razmenama mišljenja između osoblja i sastanci na visokom nivou, prema potrebi. Saradnja se odvija u kontekstu brojnih pitanja u različitim zemljama i regionima, poput Balkana, Avganistana ili Iraka.

Osnovni zadaci MK Crvenog krsta u okviru saradnje s NATO-om, odnose se na primenu međunarodnog humanitarnog prava u oružanim sukobima, međusobno upotpunjavanje vojnog, političkog i humanitarnog pristupa kriznim situacijama uz poštovanje različitosti u pristupima, i na NATO-ovu odgovornost u sporovodjenju međunarodnog humanitarnog prava.

Na praktičnom nivou, MK Crvenog krsta pružio je pomoć prilikom kurseva obuke za mirovne operacije i prilikom planiranja slučajeva civilnih vanrednih

situacija u okviru programa Partnerstva za mir. Saradnja se takođe odvijala u kontekstu NATO-ove uloge na Kosovu, i MK je ponudio svoj doprinos u okviru pojedinih procena NATO-ovih «naučenih lekcija».

U kontekstu vežbi i aktivnosti vezanih za planiranje u slučajevima civilnih vanrednih stanja, NATO takođe često sarađuje i sa Međunarodnom federacijom društava Crvenog krsta i Crvenog polumeseca (International Federation of the Red Cross and Red Crescent Societies).

Parlamentarna skupština NATO

NATO Parlamentarna skupština (NATO Parliamentary Assembly, NATO PA) je interparlamentarna organizacija koja od svog osnivanja 1955. godine deluje kao forum parlamentaraca severnoameričkih i zapadnoevropskih zemalja članica Saveza u cilju njihovog povezivanja i rešavanja pitanja od zajedničkog interesa. Dok je primarni zadatak Skupštine negovanje uzajamnog razumevanja parlamentaraca Saveza oko Glavnih izazova transatlanskog partnerstva, njene rasprave takođe doprinose razvijanju konsenzusa medju članicama NATO-a koji je osnov postupka odlučivanja u Savezu.

Posebni ciljevi Parlamentarne skupštine NATO obuhvataju:

- negovanje dijaloga među parlamentarcima o Glavnim bezbednosnim pitanjima;
- razvijanje parlamentarne svesti i razumevanje ključnih bezbednosnih pitanja i politike Saveza;
- pružanje NATO-u i vladama članicama nagoveštaja zajedničkih parlamentarnih stavova;
- pružanje saveta za transparentnost u politici NATO-a i zajedničku odgovornost;
- jačanje transatlantskih odnosa.

Idući u korak s Glavnim političkim promenama s kraja osamdesetih, Skupština je znatno proširila i članstvo i mandat. Nekoliko zemalja partnera Saveza ima status pridruženog članstva, što im pruža mogućnosti učestvovanja u radu i raspravama. Te rasprave se sve više okreću pitanjima bezbednosti cele Evrope, problemima ekonomije, politike, okoline i kulture Srednje i Istočne Evrope. Prema tome, Skupština pruža široku mrežu mogućnosti za saradnju u pogledu bezbednosnih pitanja, i ona je forum za međunarodni parlamentarni dijalog o bezbednosnim, političkim i

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

ekonomskim pitanjima, koji obuhvata interese koji se ne tiču samo zemalja članica NATO-a.

Od 1989. godine Skupština ima sledeće dopunske ciljeve:

- doprinos razvoju parlamentarne demokratije širom evroatlantskog područja uključivanjem parlamentaraca iz zemalja nečlanica u rad Skupštine;
- neposredna pomoć parlamentima zemalja koje aktivno traže članstvo u Savezu;
- jačanje saradnje sa zemljama koje traže saradnju ali ne i članstvo u NATO-u, poput onih iz kavkaske i mediteranske regije;
- doprinos razvoju parlamentarnih mehanizama, prakse i znanja nužnih za efikasnu demokratsku kontrolu oružanih snaga.

Ispunjavanjem ovih ciljeva Skupština postaje Glavni izvor informacija i mesto kontakta za članove zakonodavnih tela i njihove nacionalne parlamente. Njene aktivnosti takođe doprinose da način rada i politika Saveza postaju transparentniji i razumljiviji i parlamentima i široj javnosti.

Skupština je potpuno nezavisna od NATO-a, ali predstavlja vezu između nacionalnih parlamenata i Saveza koja služi kao svojevrsni podsticaj vladama da, u nacionalnom zakonodavstvu, imaju u vidu i pitanja Saveza. Skupština takođe deluje i kao trajni podsetnik na činjenicu da međuvladine odluke donesene u okviru NATO-a, na kraju zavise od politike i usvajanja u demokratski izabranim parlamentima zemalja članica u skladu s ustavnim postupkom.

Skupština je bila neposredno uključena u podršku postupku ratifikacije Pristupnih protokola (Protocols of Accession) potpisanih krajem 1997. godine, koji je marta 1999. kulminirao pristupanjem Češke Republike, Mađarske i Poljske NATO-u, a odigrala je istu ulogu i u postupku ratifikacije prilikom pristupa Bugarske, Estonije, Letonije, Litvanije, Rumunije, Slovačke i Slovenije u martu 2004. godine.

Delegat u Skupštinu imenuju njihovi parlamenti u skladu s nacionalnim procedurama, na osnovu proporcije stranačke zastupljenosti u nacionalnim parlamentima. Stoga Skupština izražava širok spektar političkih mišljenja, kao važan medij za procenu parlamentarnog i mišljenja javnosti o pitanjima NATO-a, obavljajući na taj način posrednu, ali važnu ulogu u oblikovanju politike.

Skupština deluje kroz pet odbora (Politički odbor, Odbor za odbranu i bezbednost, Odbor za ekonomiju i bezbednost, Odbor za nauku i tehnologiju,

i Odbor za civilnu dimenziju bezbednosti) i Posebnu grupu za Mediteran. To su grupe za proučavanje, ali i Glavni forumi za redovne godišnje rasprave na Skupštini koja se dva puta godišnje sastaje na plenarnom zasedanju.

Međunarodni sekretarijat Skupštine realizuje većinu istraživačkog rada i analiza neophodnih za samostalne rezultate skupštinskih odbora i pruža administrativnu podršku sastancima i drugim aktivnostima Skupštine. Čine ga Generalni sekretar Skupštine i tridesetak članova osoblja. Ovaj sekretarijat održava uske odnose s NATO-om i drugim međunarodnim organizacijama, i gostujućim parlamentarnim grupama, novinarima i akademikima, šalje kratke izveštaje o pitanjima i aktivnostima Skupštine parlamenata. U nekoliko poslednjih godina sekretarijat je bio organizator i domaćin raznih programa obuke za parlamentarno osoblje zemalja sa statusom pridruženih učesnika. Uobičajilo se da Skupština godišnje organizuje skoro četrdeset događanja, među kojima su i dve plenarne sednice - jednu u proleće, najčešće krajem maja, i jednu ujesen (u oktobru ili u novembru) – koje se održavaju bilo u zemljama članicama ili u zemljama koje su pridruženi članovi.

Po prvi put u istoriji ove Skupštine, stalni predstavnici zemalja članica NATO-a učestvovali su na posebnom zajedničkom sastanku Saveta severnoatlantskog saveza s čitavom Skupštinom, kome je kopredsedavao Generalni sekretar NATO-a, održanom u Veneciji od 12. do 16. novembra 2004. godine povodom njene 50-godišnjice.

Uloga Skupštine u razvoju odnosa s parlamentima Srednje i Istočne Evrope (kroz takozvanu Rose-Roth inicijativu) zastupljena je i u Osnivačkom aktu NATO-Rusija (NATO-Russia Founding Act) i Povelji NATO-Ukrajina (NATO-Ukraine Charter) potpisanim 1997. godine. Ovi dokumenti pozivaju na proširenje dijaloga i saradnje između NATO PA, Federalne Skupštine Ruske Federacije i ukrajinske Vrhovne Rade (parlamenta).

Program saradnje (outreach) Skupštine je odvojen od delovanja Evroatlantskog saveta za partnerstvo i inicijative Partnerstvo za mir, ali ojačava njihov rad. Pritom je posebno naglašena pomoć u ostvarivanju ključnih ciljeva programa Partnerstva za mir, odnosno uspostavljanja demokratske kontrole oružanih snaga. Aktivnosti Skupštine nastoje da pruže ekspertizu, iskustvo i informacije potrebne za pomoć parlamentarcima iz zemalja partnera, kako bi njihov uticaj na razvoj nacionalne odbrambene politike postao što efikasniji, a kontrola njihovih oružanih snaga u potpunosti demokratska.

Veći deo rada Skupštine vezan uz outreach program, organizovan je u neposrednoj saradnji sa Ženevskim centrom za demokratsku kontrolu

oružanih snaga (Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, DCAF) koji pruža finansijsku pomoć brojnim skupštinskim aktivnostima.

Promenljiva priroda bezbednosti i NATO-ova transformacija doveli su do jače uloge parlamenata u odbrani i bezbednosti. Tradicionalni zadaci parlamenata u ovim područjima obuhvataju kontrolu budžeta odbrane i budžeta oružanih snaga, autorizaciju troškova u kontaktima s inostranstvom, izgradnju konsenzusa, obezbedjenje transparentnosti, i stvaranje i održavanje podrške javnosti.

Zahtevnija okruženja u kojima se ovi zadaci danas izvršavaju moraju da obuhvate nove uloge i misije oružanih snaga, reforme i transformacije odbrane i revoluciju u informatičkoj tehnologiji, posebno u odnosu na ulogu i uticaj medija. Raspon i značaj učestovanja parlamenata u tome je sve veći i značajniji.

Udruženje Atlantskog sporazuma

Udruženje Atlantskog sporazuma (Atlantic Treaty Association, ATA), osnovano 18. juna 1954. godine, kao članove okuplja dobrovoljne nacionalne i nevladine organizacije iz zemalja članica Saveza sa ciljem pružanja podrške aktivnostima NATO-a i unapređivanja ciljeva Severnoatlantskog sporazuma.

Od početka devedesetih, ATA redovno prima u pridruženo članstvo dobrovoljne nacionalne i nevladine organizacije osnovane u NATO-ovim zemljama partnerima. Trenutno postoji 18 grupa sa statusom pridruženih članova. Prema statutu ATA-e, pridruženi članovi mogu postati punopravni članovi udruženja u trenutku kada njihove zemlje postanu članice NATO-a i kada Skupština ATA-e, na predlog Saveta ATA-e, prizna njihov novostečeni status.

Od 1999. godine, posle predloga za izmenu i dopunu statuta, Skupština ATA-e na predlog Saveta može da odobri status promatrača i nevladinim organizacijama osnovanim u zemljama učesnicama Mediteranskog dijaloga kao i u onim zemljama koje su neposredno ili na osnovu geografskog položaja uključene u bezbednosne probleme evroatlantskog područja, čak i ako njihove zemlje nisu potpisale sporazum Partnerstvo za mir.

Ciljevi ATA-e i njoj pridruženih nacionalnih organizacija su sledeći:

- informisanje javnosti o misijama i dužnostima Organizacije Severnoatlantskog sporazuma;

FBD: PRIRUČNIK ZA NATO

- realizacija istraživanja o različitim ciljevima i aktivnostima NATO-a kao i njihovo proširenje na zemlje Srednje i Istočne Evrope i podrška NATO-ovog Mediteranskog dijaloga;
- razvijanje solidarnosti naroda severnoatlantskog područja i onih zemalja koje učestvuju u NATO-ovom programu Partnerstva za mir;
- razvijanje demokratije;
- razvijanje saradnje između svih članica organizacije u cilju unapređivanja gore pomenutih ciljeva.

Atlantski odbor za obrazovanje (Atlantic Education Committee, AEC) i Atlantsko udruženje mladih političkih lidera (Atlantic Association of Young Political Leaders, AAYPL) deluju na vlastitim područjima. Udruženje omladine potpisnica Atlantskog sporazuma (Youth Atlantic Treaty Association, YATA) osnovano je u sklopu ATA-e 1996. godine.

Imena i adrese različitih nacionalnih članova i udruženja saradnika i posmatrača pripojenih Udruženju Atlantskog sporazuma, kao i sve dalje informacije o aktivnostima ATA-e dostupne su u Sekretarijatu ATA-e na adresi:

Club Prince Albert
Rue des Petits Carmes, 20
1000 Brussels
Belgium
Tel: +32 2 502 31 60
Fax: +32 2 502 48 77
Email: info@ata-sec.org
Website: www.ata-sec.org